

Bína, Daniel

Texty, média, meziprostory a střety aneb o intermedialitě

Opera Slavica. 2013, vol. 23, iss. 3, pp. 47-48

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128985>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Kniha je doplněna zdařile vybraným obrazovým materiálem, který ve starších cestopisech ilustruje pohled na skutečnost očima cestovatelů (např. Kryštof Harant své zápisky doplňuje sugestivními kresbami místní fauny a flóry), v pozdějších pak přibližuje realitu pomocí vlastních fotografií autorky.

Stanislava Adámková

Texty, média, meziprostory a střety aneb o intermedialitě

Žilková, M.: Intertextuálne a intermediálne interpretácie. Nitra: UKF FF ÚLUK, 2012, 214 s. 978-80-558-0109-4

V současnosti je jedním z nejtypičtějších jevů v kulturní produkci mediální spleť rostoucí okolo „původních sdělení“, střetávání a prostupování médií a mediálních prezentací, vytvářejících tak, svými kombinacemi i kontaminacemi, výsledná „sdělení nového typu“; jde tedy o jev, jemuž lze říkat intertextuální a intermediální proces. Sdělení jsou odrážena v intermediální síti, zmnožována, jsou vytvářena jejich „pokračování“, umístěvaná do „nových prostorů mezi“ dosavadními mediálními realizacemi... Zkoumání (nebo i pouhé sledování) současné kulturní komunikace a jejich proměn se tedy bez zřetele k intertextuálním a intermediálním jevům neobejde.

Odborné publikace, které se snaží o postižení a prezentaci význačných rysů současné kultury, bývají v zásadě dvojího druhu: jedny směřují k zobecnování, chtějí promyšlet a shrnout celou situaci současné kulturní komunikace; a druhé kladou fundament pro ona promyšlení a zobecnění, tím, že se drží konkrétních kulturních textů, zkoumají je a rozpoznávají jevy a tendence na jejich konkrétním případě. K tomuto druhému druhu náleží i kniha **Marty Žilkové** s názvem „**Intertextuálne a intermediálne interpretácie**“ (Nitra: UKF, 2012; 214 stran). Kniha slovenské teoreticky kultury si vybírá a vůči čtenáři přívětivým způsobem mapuje současné intertextuální a intermediální typické jevy a tendence ve slovenském kulturním prostředí.

Rozmanitosti zkoumaných jevů a snaze o těsné přiblížení k nim je podřízen i postup výkladu a celá kompozice knihy (jak je i výslovně zmíněno v jejím úvodu). Centrální místo v knize patří rozborům konkrétních kulturních produktů, ale v rámci těchto rozborů jsou jako situačně příhodné dodávky potřebné teoretické výzbroje podávány užitečné výklady základních pojmů a teorie k problému, lapidárně a přehledně.

První kapitola se zabývá aktuálním kulturním trendem: převahou zla a jeho variant v současném umění a v masmediované kultuře. Autorka vyjmenovává význačné změny a proměny hodnotových kritérií v současném společenském životě, v etice, kultuře a politice, jimiž lze postihnout specifickou současného mediálního a kulturního zacházení s tématem zla, zloby či zločinu – jsou to zejména: společensko-pracovní rovnostářství, odmítnutí či opuštění kultu osobní cti, transparentnost obsahů ve vizuálních médiích (s. 14–15). Zlo podléhá v postmoderním mediálním provozu zesměšňování a trivializaci, tím však neztrácí nic ze své atraktivnosti, naopak, je v centru zájmu autorů a je prezentováno stále otevřeněji.

Proměnou hodnotících stereotypů v rámci kulturněantropologické binární opozice město-vesnice se zabývá další kapitola. Následuje pak analyzování situace knižní kultury, dostávající se dnes pod stále větší tlak vizuálních médií a vizualizační tendence v současné kultuře – tendence směřující k masivnějšímu využití výtvarného umění, ke zvýšené potřebě názornosti a k posílení principu hry a hravosti (s. 39). Rozbory některých na Slovensku vydaných komiksových knih se soustředí zejména na kontroverzní případy kontaminací prvků zábavné a odborné literatury.

Oddíl věnovaný zkoumání současného směřování mediální kultury mimo jiné zdůrazňuje hlavní charakteristiky (a zároveň problémy) převládající v dnešních mediálních obsazích: desenzibilizaci (anestetické působení), izolaci (prohlubující se osamocnost příjemce), narůstání brutality, násilí a zloby, generování falešných iluzí, klesající náročnost na zábavu a umění (s. 55). Globalizační tendence a markantní vstup komerčnosti po roce 1989 vytlačil z televize a rozhlasu vše jiné než informační a zábavnou funkci (s. 59). Ona „zábava“ je však pojmána velmi zplošťujícím způsobem; výběr z mediální nabídky u běžného recipienta přechází v neuvědomělé ovlivnění nejen při výběru tématu, ale i ve volbě či preferenci žánru a i celého uměleckého druhu; zásady věkové přiměřenosti vzaly za své – a tak jsou dnes příjemci textů a obrazů navyklí přijímat produkty, kterým nerozumějí, a zase mnohým z těch produktů, které jsou pro jejich věkovou skupinu „původně vhodné“, už rozumět přestávají... (srov.: s. 65 a dále). Autorka zkoumá rezonanci televizního vysílání i skrze webová diskusní fóra jednotlivých televizních stanic (např. na s. 60–61).

Oddíl věnovaný variantám interaktivnosti v současných médiích (hlavně v televizi) dává rozmach a fetišizaci interaktivity po roce 1989 do souvislosti s fenoménem a fetišem „sledovanosti“ (s. 79–89).

Velká část knihy je věnován rozhlasovému „mediálnímu dramatu“. V seriálu rozborů jednotlivých textů a pořadů autorka ukazuje na většinou poměrně drsné propojení (spíše akčnějších a agresivnějších) dramatizací původních (spíše poetičtějších a s náznakem pracujících) literárních textů. Uvědomujeme si nad těmito stránkami (ne vždy, někdy méně, jindy silněji), jak různé kódy a stylové prvky na sebe ve výsledném formátu neomaladě narážejí (v postmoderním intermediálním duchu „anything goes“); v těch horších případech máme před sebou jakousi pomyslnou zdivočelou laboratoř, inflačně chrlicí imitace někdejších uměleckých experimentů...

Závěr patří „výhrám a prohrám mediální výchovy“ (s. 181–194) – palčivému pedagogickému a badatelskému poli, kde se od nástupu tzv. nových médií stále nové a nové výzvy množí tempem takřka děsivým. Zde je sledován směr integrace mediální výchovy a vyučování literatury.

Pokud si „staré estetické normy“ i v budoucnu podrží svůj status, mají podobná zkoumání a rozbory ten význam, že mohou náročnějším (kulturně citlivějším) čtenářům pomáhat rozpoznávat a artikulovat rozdíly mezi zasouványými hodnotami a vtíravými pahodnotami mediovaných textů. A pokud si mediální kultura, sebenaplňujícím a sebezpotvrzujícím omiláním svých stereotypů, prosadí svou – a z „dnešních pahodnot“ se stanou „zítěžší hodnoty“ –, pak alespoň můžeme s pomocí takovýchto knih sofistickovaně sledovat a vnímat případnou takovou kulturně-civilizační transformaci – takřkajíc „v přímém přenosu“.

Daniel Bína